

Laura Maatraiva

VANHEMPIEN LAPSIINSA KOHDISTAMA HENKINEN VÄKIVALTA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Syyskuu 2022

TIIVISTELMÄ

Laura Maatraiva: Vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta
Kandidaatintutkielma, sivujen määrä 22 , liitteiden määrä 2
Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede
Syyskuu, 2022

Lapsen kokema henkinen väkivalta voi aiheuttaa lapsessa lukuisia mielenterveyden ongelmia, käytösoireilua sekä ongelmia sosiaalisessa kanssakäymisessä. Vanhemman lapseensa kohdistaman henkisen väkivallan vaikutukset ovat merkittävät aikuisuuteen saakka. Lapsena koettu henkinen väkivalta vaikuttaa myös aikuisen omaan vanhemmuuteen ja siten vaikutukset ovat ylisukupolviset. Kuitenkin henkisen väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on edelleen vaikeaa.

Tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli kuvata, millaista vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on. Tavoitteena on tuottaa tietoa vanhempien henkisestä väkivallasta suhteessa lapsiinsa, jotta ilmiö voidaan tunnistaa paremmin. Tutkimuskysymyksenä oli: minkälaista vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on?

Katsauksen tiedonhaku tehtiin Cinahl, Medic, Social database ja Psychology database tietokannoissa. Sisäänottokriteerinä oli, että tutkimus käsittelee vanhempien lapsiinsa kohdistamaa henkistä väkivaltaa. Tutkimuksen tuli olla julkaista vuosina 2012–2022, kielinä suomi tai englanti ja tutkimusten tuli olla vertaisarvioituja. Katsaukseen otettiin mukaan tutkimukset, jotka koskivat 2–17-vuotiaita lapsia.

Neljästä tietokannasta tietokantarajauksien jälkeen tuli osumia 1242 ja koko tekstin perusteella mukaan valikoitui 18 tutkimusartikkelia. Suurin osa tuloksista löytyi henkistä väkivaltaa mittaavista mittareista. Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa käytettiin induktiivista sisällönanalyysia aineiston järjestämisen apuvälineenä. Tulokset pelkistettiin, jonka jälkeen tulokset ryhmiteltiin alaluokkiin, jotka yhdistettiin yläluokkiin.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta oli loukkaavaa puhetta, uhkaavaa käytöstä tai lapsen kohtelua alempiarvoisena. Vanhemmat kohdistivat lapseensa henkistä väkivaltaa myös emotionaalisia tarpeita laiminlyömällä, turvattomuutta aiheuttavalla toiminnalla sekä vanhempien välisellä väkivallalla.

Vanhempien lapsiinsa kohdistama väkivalta oli tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella hyvin monimuotoista ja henkisen väkivallan teot vakavuudeltaan eri asteisia. Tuloksia voidaan hyödyntää hoitohenkilökunnan kouluttamiseen ja puheeksi oton välineenä vanhempien kanssa. Jatkossa olisi tärkeää tutkia vanhempien tekemää henkistä väkivaltaa lisää laadullisella tutkimuksella, jotta ihmiset saisivat laajemmin itse määritellä mitä kokevat henkiseksi väkivallaksi.

Avainsanat: Henkinen väkivalta, henkinen laiminlyönti, lapsiin kohdistuva väkivalta, systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. KESKEISET KÄSITTEET	3
2.1. Henkinen väkivalta.....	3
2.2. Vanhempi.....	4
2.3. Lapsi	4
3. TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYS	5
4. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	6
4.1. Kirjallisuushaku	6
4.3. Aineiston analyysi	9
4.4. Aineiston kuvaus.....	11
5. TULOKSET	12
5.1. Loukkaava puhe.....	13
5.2. Uhkaava käytös	13
5.3. Lapsen kohtelu alempiarvoisena	13
5.4. Emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti	14
5.5. Turvattomuutta aiheuttava toiminta	14
5.6. Vanhempien välinen väkivalta	15
6. POHDINTA	16
6.1. Käytetyn kirjallisuuden luotettavuuden pohdinta.....	16
6.2. Katsauksen toteuttamisen luotettavuuden arviointi	16
6.3. Tulosten tarkastelua	17
6.4. Johtopäätökset.....	19
6.5. Jatkotutkimusaiheet	19
LÄHTEET	21
LIITTEET	23

1. JOHDANTO

Vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on laajalti tunnustettu ja tunnistettu olevan lapsen kehitykselle haitallista (Cohen ja Takur 2021). Kuitenkin edelleen ilmiö tunnistetaan huonosti ja siihen puuttuminen on vaikeaa (Baker ym. 2012). Eräs hankaluus henkisen väkivallan tunnistamisessa ja tutkimisessa on se, että henkinen väkivalta ymmärretään hyvin eri tavalla eri konteksteissa eikä yhteistä konsensusta siitä, mitä henkinen väkivalta on, ole löytynyt. Tietoa tarvitaan, jotta henkiseen väkivaltaan puuttuminen olisi helpompaa käytännön työssä.

Lapsen kokema henkinen väkivalta ja laiminlyönti aiheuttaa lapsessa eksternalisoivia ja internalisoivia mielenterveyden ongelmia sekä ongelmia sosiaalisessa kanssakäymisessä. Internalisoiviksi mielenterveyden oireiksi voidaan lukea esimerkiksi masennusta, ahdistusta, tarvetta vetäytyä tai hermostuneisuutta. Eksternalisoivia oireita ovat esimerkiksi lapsen aggressiivinen käytös, tottelemattomuus, sääntöjen rikkominen tai valehtelu. (Cohen ja Takur 2021.) Vanhemman tekemä henkinen väkivalta on myös yhteydessä lapsen posttraumaattiseen stressihäiriöön vahvemmin kuin muissa laiminlyönnin muodoissa (Hoeboer ym 2021).

Henkisen väkivallan vaikutukset myöhempään mielenterveyteen ovat merkittävät. Lapsen oppimat ajatukset itsestään ja ansaitseeko hän rakkautta ja tukea voivat kulkea mukaan pitkälle aikuisuuteen. Henkinen väkivalta varhaislapsuudessa on myös yhteydessä turvattomaan kiintymyssuhdemalliin aikuisuudessa. (Hibbard ym. 2012.) Henkisen väkivallan inhimillisen kärsimyksen lisäksi taloudelliset kustannukset ovat merkittäviä. Ne muotoutuvat yhtäältä terveystalouden käytöstä sekä työikäisten tuottavuuden laskusta. (Thielen ym. 2016.)

Väkivallan ehkäisy ei ole ainoastaan investointi tämän sukupolven lapsiin vaan kantaa vaikutusta myös tuleville sukupolville. Vanhemmat, jotka ovat kokeneet henkistä väkivaltaa omassa lapsuudessaan, käyttävät henkistä väkivaltaa todennäköisemmin myös omiin lapsiinsa (McCullough ym. 2014). Väkivallan periytymisen mekanismit ovat moninaiset, mutta yksi selitys löytynee henkisen väkivallan aiheuttamista mielenterveyden ongelmista. Meller ym. (2016) tutkimuksessaan toteavat äitien lapsuudessa kokeman henkisen väkivallan korreloivan sekä masennuksen, että äitiyteen liittyvän vihamielisyyden kanssa. Äidin lapsena koettu henkinen väkivalta oli myös yhteydessä lapsen ulkoistettuihin mielenterveydenhäiriöihin (Meller ym. 2016).

Vanhemmuuden tukea henkisen väkivallan ehkäisyyn kaivattaisiin, mutta henkisen väkivallan tunnistaminen ja tunnustaminen vakavaksi väkivallan muodoksi on edelleen lapsen kengissä. Vanhemmuuden tukeen liittyviä interventioita on, mutta vain harvat sisällyttävät näihin tietoa henkisestä väkivallasta tai tieto on puutteellista. (Baker ym. 2012.)

Tutkimuksessa henkistä väkivaltaa tarkasteltaessa ilmiön mittaaminen on helpompaa, luotettavampaa sekä tutkimukset vahvistavat paremmin toisiaan, kun henkisen väkivallan ilmiöstä löytyy yhteinen käsitys. Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kuvata, millaista vanhempien lapsiinsa käyttämä henkinen väkivalta on. Tavoitteena on tuottaa tietoa vanhempien henkisestä väkivallasta suhteessa lapsiinsa, jotta ilmiö voidaan tunnistaa paremmin.

2. KESKEISET KÄSITTEET

2.1. Henkinen väkivalta

Henkistä väkivaltaa voidaan kuvata myös emotionaalisenä tai psyykkisenä väkivaltana. Väkivallan voidaan katsoa sisältävän kaltoinkohtelun ja laiminlyönnin tai nämä kaksi mielletään toisistaan erillisinä asioina. Kaltoinkohtelu tarkoittaa aktiivista psyykkisen hyvinvoinnin vahingoittamista. Laiminlyönnillä taas tarkoitetaan väkivaltaa, jossa lapsi jätetään vaille hoitoa, huolenpitoa, apua tai muita perustarpeiden tyydyttämistä (THL 2019). Laajasti jaoteltuna väkivallan muodot voidaan jaotella henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan. Tässä kirjallisuuskatsaukseksi käsitteeksi valikoitui henkinen väkivalta, sillä katsottiin käsitteen olevan kattokäsite, jonka alle voidaan määrittellä henkisen väkivallan ilmiö laajasti.

THL:n Väkivaltakäsitteiden sanasto (2019) kuvaa henkisen väkivallan olevan väkivaltaa, joka ilmenee psyykkisen hyvinvoinnin tahallisenä satuttamisena. Sosiaali- terveysministeriön Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma (2019) taas kuvaa, että henkisen väkivallan määritelmään sisältyy toimintaa, käyttäytymistä ja toiminnan puutetta, joka voi olla tahallista mutta myös tahatonta. Vanhemmuuden käyttäytymismallien ja toimintamallien katsotaan muodostavan jatkumon. Jatkumon toisessa päässä sijaistaa hyvä vanhemmuus, joka saattaa sisältää toisinaan lapsen kehityksen kannalta haitallisia yksittäisiä tilanteita, jotka ovat vakavuusasteeltaan lieviä. Jatkumon keskivaiheille sijoittuu erilaisia vanhemmuuden ja kasvatuksen käytäntöjä, jotka ovat vahingollisia. Janan ääripäässä on henkiseksi väkivallaksi määriteltäviä tekoja, jotka vahingoittavat voimakkaasti lapsen kasvua ja kehitystä. (STM 2019.) WHO (2022) käyttää käsitteitä emotionaalinen tai psyykinen väkivalta ja kuvaa näiden pitävän sisällään lapsen liikkumisen rajoittamista, mustamaalausta, naurunalaiseksi tekemistä, uhkailua, syrjintää, hylkäämistä tai muita ei-fyysisiä väkivaltaisen käyttäytymisen muotoja.

Lapsen voidaan katsoa altistuneen henkiselle väkivallalle, kun vanhemman toiminta tai toimimattomuus aiheuttaa vahinkoa lapsen hyvinvoinnille, joka voi näyttäytyä lapsen ahdinkona tai huonosti sopeutuvana käytöksenä. Henkisen väkivallan voidaan katsoa olevan vanhemman toistuvaa käytöstä, josta on tulkittavissa, että lasta ei rakasteta tai lapsi ei ole haluttu ja joka vie pohjan lapsen terveeltä kehitykseltä ja sosiaalisilta valmiuksilta. (Hibbard ym. 2012.)

Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa lapsiin kohdistuvan henkisen väkivallan katsotaan sisältävän lapsiin kohdistuvan kaltoinkohtelun sekä laiminlyönnin, joka ei satuta lasta fyysisesti. Henkinen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti vahingoittavat jollain tapaa lapsen psyykkistä hyvinvointia tai ei vastaa lapsen emotionaalisiin tarpeisiin. Henkinen väkivalta voi olla tahallista tai tahatonta.

2.2. Vanhempi

Vanhemmaksi katsottiin tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa lapsen virallinen huoltaja, jonka kanssa lapsi asuu. Lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983). Kirjallisuuskatsauksessa rajattiin pois laitoksissa asuvien lasten kokemukset laitoshoidosta, koska haluttiin tutkia nimenomaan vanhempien tekemään henkistä väkivaltaa ei ammattiasemassa lapsen kasvattajana toimivia.

2.3. Lapsi

Lapsen oikeuksien sopimus määrittää lapseksi kaikki alle 18-vuotiaat lapset, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Lapsen oikeuksien sopimuksen 19. artiklassa todetaan sopimusvaltioiden velvollisuus puuttua kaikkiin mahdollisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä. (Suomen YK-liitto 2011.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa lapsella tarkoitetaan 2–17-vuotiasta lasta. Rajaus tehtiin, koska haluttiin saada mukaan tiedonantajiksi henkisen väkivallan kokijoita ja on ajateltu ennen kahta ikävuotta koetusta väkivallasta olevan vaikea antaa todenmukaista tietoa.

3. TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYS

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata, millaista vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on. Tavoitteena on tuottaa tietoa vanhempien henkisestä väkivallasta suhteessa lapsiinsa, jotta ilmiö voidaan tunnistaa paremmin.

Tutkimuskysymys: Minkälaista vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on?

4. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1. Kirjallisuushaku

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tehokas väline syventämään ja tuomaan yhteen asioita aiheista, joista on jo valmiiksi tutkittua tietoa ja tuloksia. Systemaattista kirjallisuuskatsausta voidaan kutsua tutkimustiedon tutkimukseksi eli se on toisen asteen tutkimusta. Terveystieteiden eri aloilla on viime vuosina vahvistunut paljon näyttöön perustuvan hoidon vaade ja systemaattiset kirjallisuuskatsaukset voivat olla todella hyödyllinen väline tutkimustiedon tuomisessa käytännön hoitotyöhön. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Kirjallisuuskatsaus on koostettu tavalla, joka yrittää identifioida, valita, arvioida ja syntetisoida kaikki korkealaatuiset tutkimukset, jotka ovat relevantteja tutkimuskysymyksen osalta.

Korkealaatuinen tutkimus tarkoittaa tutkimuksia, joiden täsmällinen suunnitelma sallii niiden löydöksiä tarkastelemista selkeässä kontekstissa. (Bettany-Saltikov 2012.)

Aluksi pyrittiin muodostamaan tutkimuskysymys, joka on fokusoitunut sekä vastattavissa oleva. Tämä systemaattinen kirjallisuuskatsaus on analyysi tutkimuskirjallisuudesta liittyen kysymykseen: Minkälaista vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on? Tutkimuskysymyksen katsottiin olevan aiheeseen nähden relevantti ja riittävän fokusoitunut, mutta ei kuitenkaan liian suppea (Stolt ym. 2016). Tämän jälkeen tehtiin suunnitelma kirjallisuuskatsauksen etenemiselle ja sekä tutkittiin jo aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Tavoitteiden ja tarkoituksen määrittelyn jälkeen pohdittiin mukaanotto ja poissulkukriteerit kirjallisuuskatsaukselle. Kun nämä asiat olivat määriteltä, tehtiin kirjallisuushaku huolellisesti harkittujen hakusanojen kanssa. (Bettany-Saltikov 2012.)

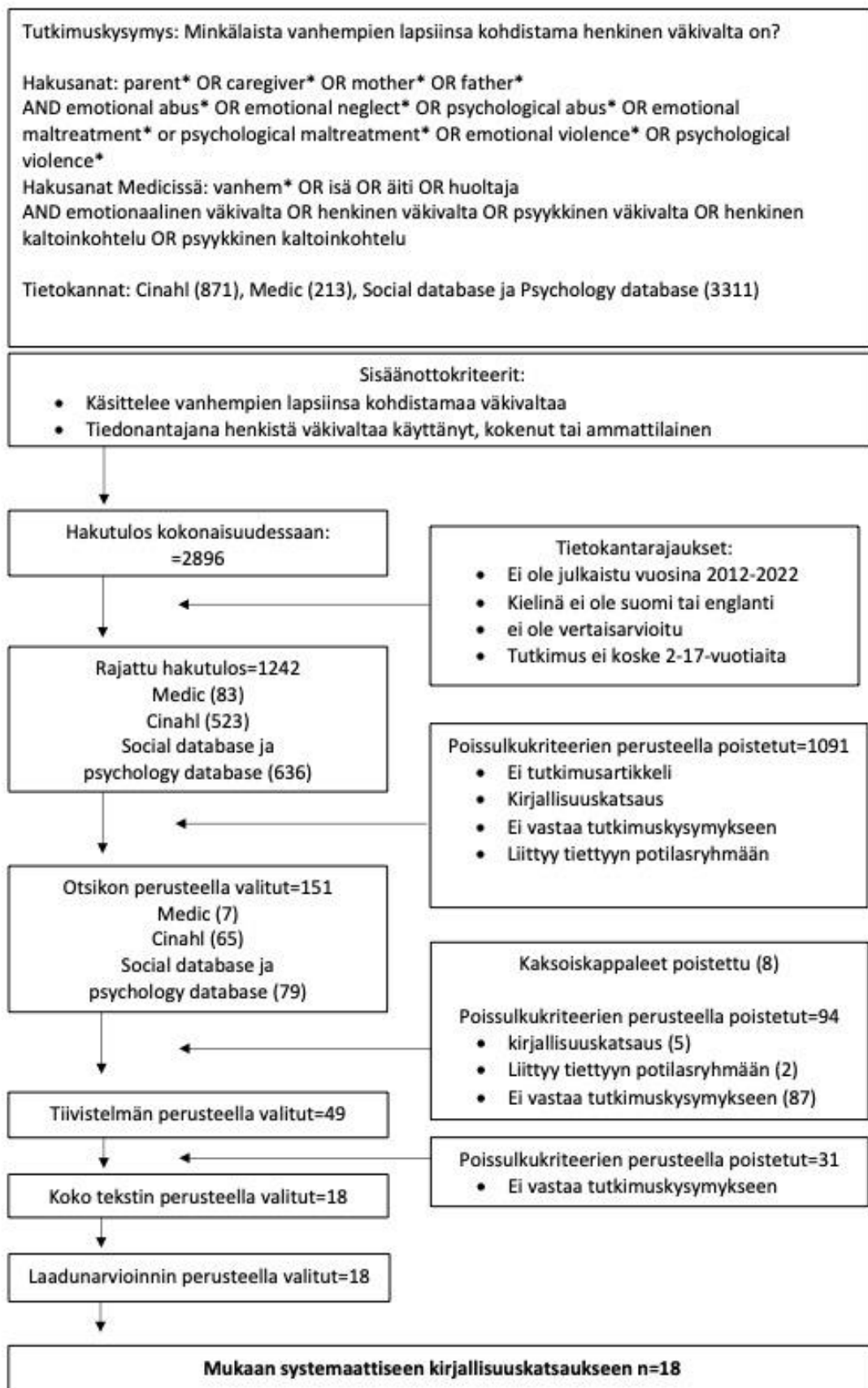
Kirjallisuushaku toteutettiin koehakujen jälkeen toukokuussa 2022. Hakusanoja etsittiin koehakua tekemällä ja havainnoimalla tutkimuksessa käytettyä kieltä. Kirjallisuuskatsauksen tietokantoina käytettiin Cumulative Index to Nursing and Allied Health Literature (CINAHL), suomalaista terveystieteellistä tietokantaa Medica sekä ProQuestin psykologian tietokantaa Psychology database sekä sosiaalialan tietokantaa Social database. CINAHL-tietokannassa suoritettiin asiasanahaku sekä vapaasanahaku, jotka yhdistettiin.

Tietokantarajauksina tutkimuksille asetettiin suomen tai englannin kieli, julkaisuvuotia 2012–2022, vertaisarvioitua tutkimuksia ja tutkimusten tuli koskea 2–17-vuotiaita lapsia. Poissulkukriteereinä oli

tutkimukset, jotka koskivat tiettyä potilasryhmää sekä tutkimukset, joissa tutkittiin 0–1-vuotiaita lapsia. Sisäänottokriteerinä tutkimuksia luettaessa oli se, että tutkimuksen tuli käsitellä vanhempien lapsiinsa kohdistamaa henkistä väkivaltaa ja tiedonantajina on henkistä väkivaltaa käyttänyt, kokenut tai ammattilainen.

Neljästä tietokannasta tietokantarajauksien jälkeen tuli osumia 1242. Kaikki tutkimukset luettiin otsikkotasolla, jonka jälkeen mukaan jäi 151 tutkimusta. Tiivistelmän perusteella mukaan valittiin 49 tutkimuksia. Tutkimuksia hylättiin siksi, että ne olivat kirjallisuuskatsauksia, liittyivät tiettyyn potilasryhmään tai eivät vastanneet asetettuun tutkimuskysymykseen. Koko tekstin perusteella mukaan valikoitui 18 tutkimusartikkelia ja tässä vaiheessa tutkimuksia hylättiin samoin syin kuin aiemmin, pääosin siksi, että tutkimusartikkeli ei vastannut tutkimuskysymykseen. Kaikille 18 tutkimusartikkelille suoritettiin laadunarviointi Joanna Briggs Instituutin (JBI) kriittisen arvioinnin kriteerien avulla (HOTUS 2022). Kaikissa 18 tutkimusartikkelissa todettiin laadun olevan riittävä. (kuvio 1.)

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen hakustrategia.

4.3. Aineiston analyysi

Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa käytettiin induktiivista sisällönanalyysia aineiston analysoinnissa. Aineiston analyysi alkoi alkuperäisten lainauksien pelkistämällä, jolloin myös numeroitiin pelkistykset tutkimusten mukaan. Tämän jälkeen pelkistykset numeroiteineen siirrettiin toiseen tiedostoon ja aloitettiin luokittelu (Kylmä ja Juvakka 2007). Induktiivisessa sisällön analyysissa luokkien annetaan nousta aineistosta käsin. Aineistosta etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Saman sisältöisiä alaluokkia löydettiin aineistosta 31 kappaletta. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Ryhmittelyä jatkettiin edelleen yhdistelemällä samankaltaisia alaluokkia yhteen yläluokiksi, joita lopulta löytyi kuusi. Alaluokista tuli löytyä riittävästi yhtäläisyyksiä, jotta ne voitiin muodostaa yhdeksi yläluokaksi. Yläluokille pyrittiin luomaan kuvaavat nimet. (Taulukko 1.) Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä pyrittiin etenemään alkuperäisdatan alkuperäisilmaisun kielestä teoreettisiin käsitteisiin. Koko aineiston järjestämisen ajan pidettiin huoli siitä, että polku alkuperäisdataan löytyy. Aineistosta nousseet kuusi yläluokkaa vastasivat tutkimuskysymykseen ja kuvaavat ilmiötä. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Taulukko 1. Analyysin eteneminen yhden yläluokan osalta

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA	PELKISTYS	AUTENTTINEN ILMAISU
Lapsen kohtelu alempiarvoisena	Nöyryyttäminen	Lapsen sosiaalinen häpäisy (2)	<i>"to put the child to shame in society"</i>
		Lapsen nöyryyttäminen muiden edessä (5)	<i>"...followed by "insulted or humiliated a child in front of others"</i>
		lapsen verbaalinen loukkaaminen muiden edessä (5)	
		Nöyryyttäminen (7)	<i>"Ridiculed or humiliated you"</i>
		Muiden edessä nolaaminen (7)	<i>"Embarrassed you in front of people"</i>
		Nöyryyttäminen sukulaisten edessä (14)	<i>"Humiliation in front of relatives or people outside the family"</i>
		Nöyryyttäminen perheen ulkopuolisten ihmisten edessä (14)	<i>"Humiliation in front of relatives or people outside the family"</i>
		Äiti nolaa lapsen (15)	<i>"Mother embarrass you Father embarrass you"</i>
		Isä nolaa lapsen (15)	
	Haukkuminen muiden edessä (1)	<i>"Putting down/name calling in front of others"</i>	
	Lapsen väheksyminen	Lapselle puhutaan alentavasti (18)	<i>"...lapsen kaltoinkohtelu saattoi olla henkistä, mikä tarkoitti esimerkiksi... että hänelle puhuttiin alentavasti"</i>
		Lasta väheksytään (18)	<i>"Se voi olla sitten semmosta psyykkistä, että ... sitä jotenkin väheksytään."</i>
		Vähätellä lasta (16)	<i>"...belittled..."</i>
		Isä saa lapsen tuntemaan itsensä huonoksi ihmiseksi (15)	<i>"Father made you feel like a bad person"</i>
		Äiti saa lapsen tuntemaan itsensä huonoksi ihmiseksi (15)	<i>"Mother made you feel like a bad person"</i>
		Tyttölapsesta ei huolehdi yhtä paljon kuin miespuolisista sisaruksista (14)	<i>"Not treated with equal love and care as male siblings"</i>
		Tyttölasta ei kohdella yhtä rakastavasti kuin miespuolisia sisaruksia (14)	
		Alentaminen suhteessa sisaruksiin (14)	<i>"Comparing with other siblings and demeaning in relation to them"</i>
		Vertailu sisaruksiin (14)	
		Antaa lapsen tuntea itsensä huonoksi (5)	<i>"let the children feel bad, stupid or worthless"</i>
Antaa lapsen tuntea itsensä tyhmäksi (5)			
Antaa lapsen tuntea itsensä arvottomaksi (5)			

4.4. Aineiston kuvaus

Kirjallisuuskatsaus koostui 18 tutkimusartikkelista. Tutkimuksista 17 oli englanninkielisiä ja yksi suomenkielinen. Tutkimuksista viisi oli tehty Yhdysvalloissa ja Suomessa tehtyjä tutkimuksia valikoitui mukaan kolme. Yksi tutkimusartikkeleista koostui datasta, joka oli kerätty Kanadasta ja Yhdysvalloista ja samankaltainen yhteistyö löytyi myös toisesta tutkimuksesta, jossa data oli kerätty Suomesta ja Englannista. Yksittäisiä tutkimusartikkeleita tuli mukaan Turkista, Kiinasta, Irlannista, Englannista, Sri Lankasta, Intiasta, Kuwaitista ja Italiasta. Kaikki tutkimukset olivat korkealaatuisia.

Tutkimusartikkeleista valtaosa, 13 tutkimusartikkeliä, olivat kvantitatiivisia poikkileikkaustutkimuksia. Kvantitatiivisia pitkittäistutkimuksia oli kaksi ja laadullisia poikkileikkaustutkimuksia tuli mukaan tähän kirjallisuuskatsaukseen kolme. Kvantitatiivisissa tutkimusartikkeleissa tutkimuksen aineisto oli kerätty erilaisin mittarein. Mittareina oli käytetty esimerkiksi CTSPC (Conflict Tactics Scales Parent-Child) -mittaria, CPM (The Child Psychological Maltreatment Scale) -mittaria sekä PMM (psychological maltreatment measure) -mittaria.

Tiedonantajina tutkimusartikkeleissa oli henkisen väkivallan tekijöitä, kokijoita sekä ammattilaisia. Vanhemmilta oli kysytty heidän omasta tekemästään henkisestä väkivallasta. Lapsilta ja nuorilta oli kysely itseltään heidän kokemastaan henkisestä väkivallasta kuin myös aikuisilta lapsuudessaan kokemasta väkivallasta retrospektiivisesti. Yhdessä tutkimusartikkelissa oli selvitetty neuvolassa työskentelevien terveydenhoitajien arviointia lasten kaltoinkohtelusta.

5. TULOKSET

Tämän kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta oli loukkaavaa puhetta, uhkaavaa käytöstä tai lapsen kohtelua alempiarvoisena. Vanhemmat kohdistivat lapseensa henkistä väkivaltaa myös emotionaalisia tarpeita laiminlyömällä, turvattomuutta aiheuttavalla toiminnalla sekä vanhempien välisellä väkivallalla. (Taulukko 2.) Tulososiossa viitataan kirjallisuuskatsauksessa mukana oleviin tutkimuksiin numeroilla.

Taulukko 2. Tulosten ylä- ja alaluokat

Yläluokka	Alaluokka
Loukkaava puhe	Kiroilu
	Kritisointi
	Nimittely
	Vanhempi sanoo, ettei rakasta lastaan
	Vanhempi sanoo toivovansa lapsen olevan kuollut
Uhkaava käytös	Huutaminen
	Muiden/itsen satuttamisella uhkaaminen
	Tavaroiden tuhoaminen
	Hylkäämisellä uhkaaminen
	Lapsen satuttamisella uhkaaminen
	Hengellinen uhkaaminen
Lapsen kohtelu alempiarvoisena	Nöyryyttäminen
	Lapsen väheksyminen
Emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti	Rakkauden ilmaisuista pidättäytyminen
	Lapsen huomiotta jättäminen
	Lapsen tukematta jättäminen
	Rajattomuus
	Lapsen syyllistäminen
Turvattomuutta aiheuttava toiminta	Luottamuksen pettäminen
	Turvan tarjoamisessa epäonnistuminen
	Vanhemman omien tunteiden purkaus
	Vanhemman kyvyttömyys hoitaa lasta
	Vanhemman itseän kohdistama väkivalta
	Epäsovelias rangaistus
	Lapsen yksin jättäminen
	Lemmikin huonosti kohteleva
Vanhempien välinen väkivalta	Vieraannuttamiskäyttäytyminen
	Vanhempien välinen henkinen väkivalta
	Vanhempien välinen fyysinen väkivalta
	Eron jälkeinen vaaniminen

5.1. Loukkaava puhe

Kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan yksi vanhempien tekemän henkisen väkivallan muoto oli **loukkaava puhe**. Loukkaava puhe ilmeni *kiroiluna* (2, 8, 10, 12) ja lapsen *kritisointina* (7, 13, 15, 16). Vanhemmat saattoivat *nimitellä* lasta haukkumalla lasta *laiskaksi, rumaksi* tai *tyhmäksi* sekä muuten *sanoilla loukaten* (1, 2, 5, 7, 8, 10, 12, 13, 15, 16). Loukkaavaa puhetta oli myös se, että *vanhempi sanoo, ettei rakasta lastaan* (7, 12, 13) ja *vanhempi sanoo toivovansa lapsen olevan kuollut* (12, 13, 14).

5.2 Uhkaava käytös

Henkiseksi väkivallaksi kirjallisuuskatsauksessa mukana olleissa tutkimuksissa koettiin vanhemman **uhkaava käytös**. Uhkaavaa käytöstä oli vanhemman *huutaminen* (2, 5, 7, 10, 11, 12, 15). Vanhempi saattoi käyttää henkisen väkivallan muotona lapseen *muiden tai itsen satuttamisella uhkailua* (1, 6), joka oli esimerkiksi *itsemurhalla uhkailua* (1) tai *toisen perheenjäsenen satuttamisella uhkailua* (1) sekä *äidin tappamisella uhkaamista* (6). Uhkaavaa käytöstä oli myös *tavaroiden tuhoaminen* (1,9), jolloin vanhempi saattoi *tuhota jotain tarkoituksella* (9).

Vanhemmat saattoivat käyttää *hylkäämisellä uhkaamista* (1, 2, 5, 8, 10, 12, 13) lapsiinsa, jolloin vanhempi saattoi *uhata heittää lapsi ulos kotoa* (2), *uhkailla hylkäämisellä* (13) tai *uhkailla sillä, että ei saa tulla kotiin* (13). Uhkaavaa käytöstä oli myös *lapsen satuttamisella uhkaaminen* (1, 2, 8, 10, 12, 13, 16), joka ilmeni lapsen *piiskaamisella uhkailuna* (8), *uhkailuna lyömisellä* (8), *lapsen uhkailuna aseella* (2) tai *uhkailuna tappamisella* (13). Uhkaavaa käytöstä oli myös *hengellinen uhkaaminen* (2), joka tarkoitti *lapsen uhkailua pahoilla hengillä* (2).

5.3 Lapsen kohtelu alempiarvoisena

Kirjallisuuskatsauksessa analysoiduissa tutkimuksissa henkisenä väkivaltana koettiin **lapsen kohtelu alempiarvoisena**, joka näkyi *nöyryyttämisenä* (1, 2, 5, 7, 14, 15) ja *lapsen väheksymisenä* (14, 15, 16, 18). Nöyryyttäminen oli *lapsen sosiaalista häpäisyä* (2), *muiden edessä nolaamista* (7) tai *lapsen haukkumista muiden edessä* (1). Lapsen väheksymistä oli muun muassa se, että *lapselle puhutaan alentavasti* (18), *vähätellään lasta* (16), *annetaan lapsen tuntea itsensä arvottomaksi* (5) tai se, että *tyttölapsesta ei huolehdita yhtä paljon kuin miespuolisista sisaruksista* (14).

5.4 Emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti

Henkiseksi väkivallaksi tässä kirjallisuuskatsauksessa luettiin lapsen **emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti**. Vanhempi saattoi laiminlyödä lastaa *rakkautta ilmaisusta pidättäytymällä*, joka koettiin siten, että *vanhempi ei halua, ei kerro rakastavansa lastaan tai ei tee asioita ilmaistakseen rakkauttaan lasta kohtaan* (7). **Lapsen huomiotta jättäminen** (1, 2, 3, 7, 11, 12, 18) oli yksi emotionaalisten tarpeiden laiminlyönnin muodoista. Se ilmeni muun muassa siten, että *lasta kohdellaan ulkopuolisena* (18), *mykkäkouluna lapselle* (2), *huomiotta jättämisenä* (7) sekä *lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen laiminlyönninä tarkoituksenmukaisesti* (18).

Lapsen tukematta jättäminen (1, 3, 7, 14, 18) näkyi vanhemman toiminnassa siten, että *ei auteta lasta läksyissä tai muissa asioissa* (7), *ei kehuta lasta* (7), *vanhempi ei kannusta harrastuksissa menestymisestä huolimatta* (14), *ulkopuolisten ystävyksien muodostamista estetään* (1) ja *lapselle ei tarjota henkistä tukea* (18). Myös vanhemman **rajattomuus** (11, 17) laiminlöi lapsen emotionaalisia tarpeita ja henkiseksi väkivallaksi koettiin myös se, että *vanhempi ei komenna lastaan tai rajat puuttuvat* (11) sekä *vanhemman uskoutuminen lapselle* (17). Vanhempi saattoi laiminlyödä lapsen emotionaalisia tarpeita myös *lasta syyllistämällä* (1, 7, 14, 15). Lasta saatettiin syyllistää *taloudellisista tai sosiaalisista olosuhteista* (14) tai *syytettiin vanhempien tai muiden ongelmista* (1).

5.5 Turvattomuutta aiheuttava toiminta

Vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta oli myös erilaista lapsessa **turvattomuutta aiheuttavaa toimintaa**. **Luottamuksen pettäminen** (7) koettiin henkiseksi väkivallaksi sekä **turvan tarjoamisessa epäonnistumisen** (1), kuten *laittomaan toimintaan pakottamisen tai vaarallisiin tilanteisiin jättämisen* (1). Turvattomuutta aiheuttavaksi toiminnaksi luettiin myös **vanhemman oma tunteiden purkaus** (11, 12, 16), joka saattoi esiintyä siten, että vanhempi *heittää tavaraa suutuksissa lapsen edessä* (16) tai *vanhempi saa raivokohtauksen* (12).

Turvattomuutta aiheuttavaa toimintaa oli **vanhemman kyvyttömyys hoitaa lasta** (6, 11, 18) erinäisistä syistä johtuen. Vanhemman kyvyttömyys hoitaa lasta ilmeni muun muassa *huolenpidon puuttumisena sairastuessa* (11), *isän ihailtavan vanhemmuuden ja vaarallisen vanhemmuuden sekoituksen luomana pelkona* (6) tai siten, että *vanhempi priorisoi muita ihmissuhteitaan lapsen edelle* (11).

Turvattomuutta loi myös **vanhemman itseen kohdistama väkivalta** (1, 11), joka saattoi näkyä *itsemurhan yrityksenä* (1) tai *vanhemman päihdeongelmana* (11). Vanhemmat saattoivat käyttää **epäsoveliaita rangaistuksia** (1, 2), kuten lapsen *rankaiseminen epätyypillisellä arestilla* (1), *lapsen pakottamista polvilleen* (2) tai *pimeään huoneeseen laittamista* (2). Yhdeksi henkisen väkivallan muodoksi koettiin **lapsen yksin jättäminen** (1, 2, 7, 16), jota oli esimerkiksi *lapsen lukitseminen ulos kotoa* (2) tai *vanhempi jättää lapsen ilman huolenpitoa pidemmäksi aikaa* (16).

Vanhempi saattoi käyttää henkistä väkivaltaa luomalla turvattomuutta **lemmikkiä huonosti kohtelemalla** (6, 9). Vanhempi saattoi käyttää *pakottavan kontrollin kohdistamista lemmikkeihin* (6), *lemmikkien kaappaamista* (6) tai *vanhempi satutti lemmikkiä tarkoituksella* (9).

5.6. Vanhempien välinen väkivalta

Henkiseksi väkivallaksi lapsia kohtaan koettiin myös **vanhempien välinen väkivalta**, jonka vaikutuspiirissä lapset joutuivat elämään. Vanhempien välillä saattoi esiintyä **vieraannuttamiskäyttäytymistä** (17, 6), jolloin vanhempi *yrittää kääntää lapsen äitiä tai isää vastaan* (17). Vieraannuttamiskäyttäytyminen ilmeni *suosimisen vaatimisena lapselta* (17), *vanhemman pyyntönä lasta vakoilemaan* (17), *vanhemman tekeminä negatiivisina kommentteina toisesta vanhemmasta* (17) ja väkivallan tekijän (*isän*) esiintymisenä *perheen uhrina* (6).

Vanhempien välinen väkivalta näyttäytyi **vanhempien välisenä henkisenä väkivaltana** (1, 6, 9) ja **vanhempien välisenä fyysisenä väkivaltana** (9) sekä **eron jälkeisenä vaanimisena** (4,6). Henkinen väkivalta ilmeni *vakavana riitelynä perheessä* (1), *eron jälkeisenä uhkaavana käyttäytymisenä* (6) sekä siten, että *vanhempi uhkailee tai nimittelee toista vanhempaa* (9). Vanhempien välinen fyysinen väkivalta oli muun muassa sitä, että *vanhempi satuttaa jollain esineellä toista vanhempaa* (9) tai *vanhempi estää toista vanhempaa syömästä tai nukkumasta* (9). Eron jälkeinen vaaniminen aiheutti lapselle *pelon tunteen syntymisen vanhemman vaanimisesta* (4) ja *lasta käytettiin vaanimisen hyötynä* (4). Vanhempi saattoi aiheuttaa lapselle *eron jälkeisen pakottavan kontrollin luoman tunteen, että he ovat vaarassa* (6).

6. POHDINTA

6.1. Käytetyn kirjallisuuden luotettavuuden pohdinta

Tämän kirjallisuuskatsauksen mukaan otettujen tutkimusten tuli olla vertaisarvioituja tutkimuksia. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tärkeä vaihe on mukaan otettujen tutkimusten menetelmällinen laadun arviointi. Laadun arvioinnissa käytettiin Hotuksen suomeksi kääntämiä Joanna Briggs instituutin laadunarviointikriteeristöjä. Laadun arviointiin käytettiin tässä tutkimuksessa kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa (JBI) prevalenssitutkimukselle, poikittaistutkimukselle ja laadulliselle tutkimukselle. (Hotus 2022.)

Laadulliset kriteerit täyttyivät pääosin hyvin. Kaikissa neljässä laadullisessa tutkimuksessa jäivät täyttymättä kriteerit 6 ja 7, jotka liittyvät tutkijan omiin teoreettisiin lähtökohtiin ja siihen mikä on ollut tutkijan vaikutus tutkimukseen. Kvantitatiivisissa poikittaistutkimuksissa laadunarvioinnit täyttyivät täysin lukuunottamatta kahta tutkimusta, joissa sekoittavien tekijöiden huomioimisen menetelmiä ei oltu mainittu. Kaksi tutkimusta arvioitiin käyttäen kriittisen arvioinnin tarkistuslistaa prevalenssitutkimukselle ja nämä tutkimukset täyttivät kaikki kriteerit. Laadunarvioinnissa on ollut mukana vain yksi tutkija, joka heikentää laadun arvioinnin luotettavuutta. (Stolt ym. 2016, Hotus 2022.)

Valitut tutkimukset olivat asetelmiltaan vaihtelevia, mutta suurin osa systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen mukaan otettavasta aineistosta syntyi erilaisista mittareista. Mittarit olivat useimmiten testattuja ja valideja mittareita. Kuitenkin tämän voi katsoa luotettavuutta heikentäväksi seikaksi ja se voi sellaisenaan kapeuttaa tutkimuksen tuloksia ja siten yleistettävyyttä. (Stolt ym. 2016.)

6.2. Katsauksen toteuttamisen luotettavuuden arviointi

Tieteen tarkoitus on tuottaa mahdollisimman totuudenmukaista tietoa. Luotettavuuden arvioinnilla selvitetään kuinka hyvin on onnistuttu tuottamaan totuudenmukaista tietoa. Luotettavuutta voidaan tarkastella tutkimusprosessin eri vaiheissa arvioimalla prosessia lähtökohdista raportointiin. (Juvakka ja Kylmä 2012.)

Tutkimuksen luotettavuutta yleisesti parantaa se, että aineiston käsittelyvaiheessa on mukana useampi kuin yksi tutkija (Stolt ym. 2016). Tämä kirjallisuuskatsaus on tehty yksin, joten tämä voidaan katsoa luotettavuutta heikentäväksi tekijäksi. Analyysivaiheessa on konsultoitu ohjaavaa opettajaa sekä saatu näkemyksiä opiskelijakollegoilta luotettavuuden parantamiseksi.

Aineistolähtöisen analyysin tulisi perustua induktioon, jolloin edetään yhdestä pelkistyksestä yleiskuvaukseen. Melkein kaikkiin alaluokkiin muodostui materiaalia useammasta alkuperäistutkimuksesta. Ainoastaan hengellisen uhkailun kohdalla alaluokka muodostui yhdestä pelkistyksestä. Vaikka yhden pelkistyksen alaluokan käyttöä ei yleisesti suositella, otettiin tämä kuitenkin omaksi alaluokakseen, koska katsottiin ilmiön olevan tärkeä ja erottuvan muista alaluokista. Tutkimuksen aineisto ei ole kuitenkaan siis saturoitunut alaluokan ”henkinen uhkailu” osalta. (Juvakka ja Kylmä 2012.)

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy tutkimuksen suorittaminen hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tutkimuksen suorittamisessa on toteutettu rehellisyyttä ja tarkkuutta. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen tulokset on esitelty avoimesti ja muiden tutkijoiden työhön on viitattu asianmukaisin lähtein. Tutkimuksen suorittamiseen ei ole vaadittu tutkimuslupia eikä tutkimuksella ole ollut rahoituslähteitä. (TENK 2012.)

6.3. Tulosten tarkastelua

Tämän kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta oli loukkaavaa puhetta, uhkaavaa käytöstä ja lapsen kohtelua alempiarvoisena. Henkiseksi väkivallaksi luettiin myös lapsen erilaisten emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti ja turvattomuutta aiheuttava toiminta. Myös vanhempien välinen väkivalta katsottiin henkiseksi väkivallaksi lasta kohtaan.

Viime kädessä henkisen väkivallan kokemuksen osaa määrittää vain väkivallan kokija ja kokonaisvaltaisen vanhemmuuden taso saattaa määrittää enemmän kuin yksittäinen teko. Tuloksissa henkiseksi väkivallaksi luetaan esimerkiksi huutaminen ja kiroilu, jotka saattavat jäädä vaikutuksiltaan vähäisiksi, mikäli vanhempi kuitenkin koetaan turvalliseksi. Vanhemman lapsen kohdistama henkinen väkivalta ei välttämättä ole tahallista ja monet henkisen väkivallan muodot saattavat olla vanhemman omaa oireilua.

Siitä huolimatta kaikki henkisen väkivallan muodot ovat tärkeitä tunnistaa, sillä yksittäisistä teoista voi kasvaa toimintatapa, joka vahingoittaa lapsen kasvua ja kehitystä. Mikäli vanhempi tunnistaa omassa käyttäytymisessään henkisen väkivallan malleja, mahdollistaa se myös niiden muuttamisen. Siksi on tärkeää tunnistaa laajasti eri henkisen väkivallan muodot, jotta niihin osataan tarttua ja peilata ongelmalliseksi myös ammattilaisen puolelta. Jos ammattilainen ei itse ajattele vanhemman toiminnan (esim. kiroilu) olevan henkistä väkivaltaa, saattaa hän tulla normalisoineeksi vanhemman käyttäytymisen ja siten henkisen väkivallan jatkumisen ja juurtumisen.

Henkisen väkivallan muodoissa on paljon toimintoja, jotka koskevat suurta osaa väestöstä ja voikin olla vaikeaa tunnistaa oma henkinen väkivalta siksi, että ajattelee väkivallan koskevan vain muita ja olevan vakavuudeltaan todella satuttavaa. Tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksia voidaan hyödyntää kaikissa palveluissa, jossa kohdataan vanhempia. Esimerkiksi neuvolassa kohdataan laajalti kaikki vanhemmat. Väkivallan käytölle altistavia tekijöitä kohdatessa voi olla hyvä kysyä vanhemmalta erilaisten henkisen väkivallan käytön muodoista ja tehdä väkivalta näin näkyväksi.

Vanhempien välisen väkivallan nimeäminen henkiseksi väkivallaksi lasta kohtaan voi motivoida väkivallan lopettamiseen tai väkivaltaisesta ihmissuhteesta irtautumiseen. Vanhemmat saattavat ajatella, ettei heihin kohdistuvat asiat vaikuta lapseen ja voi olla ammattilaiselle hyvin tärkeä tehtävä korjata tämä näkemys lapseen kohdistuvaksi henkiseksi väkivallaksi. Myös vanhemman itsen kohdistama väkivalta on tässä tutkimuksessa luettu henkiseksi väkivallaksi lasta kohtaan.

Tuloksia voidaan hyödyntää osana hoitohenkilökunnan koulutusta ja välineenä puheeksi otolle. Tietoa voidaan jakaa myös suoraan vanhemmille ja välineenä keskusteluun vanhempien kanssa, kun pohditaan, onko vanhemman toiminta väkivaltaa lasta kohtaan. Henkisen väkivallan käsityksen laajentaminen voi auttaa myös vakavampien henkisen väkivallan muotojen vähentämiseen ja ehkäisyyn. Kun huomioimme henkisen väkivallan käyttämisen koskevan hyvin laajaa väestöä, puramme myös siihen liittyvää stigmaa ja mahdollistamme henkisen väkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen.

6.4. Johtopäätökset

Tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksista ilmenee, henkisen väkivallan olevan hyvin monimuotoista ja henkisen väkivallan teot vakavuudeltaan eri asteisia. Väkivallan tekijöiden sekä kokijoiden kokemuksissa on kuitenkin paljon samankaltaisia teemoja. Tutkimustulokset auttavat ymmärtämään henkisen väkivallan ilmiötä ja selvittävät käsitteen merkitystä.

Tämän katsauksen pohjalta voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset:

- Vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on loukkaavaa puhetta, uhkaavaa käytöstä sekä lapsen kohtelua alempiarvoisena
- Henkistä väkivaltaa oli myös lapsen emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti sekä erilainen lapselle turvattomuutta aiheuttava toiminta
- Vanhempien välinen väkivalta on lapsiin kohdistuvaa henkistä väkivaltaa.

6.5. Jatkotutkimusaiheet

Tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimuksista suurin osa oli kvantitatiivisia tutkimuksia, joissa oli käytetty jotain henkisen väkivallan mittaria. Kvalitatiivista tutkimusta siitä, minkälaista vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta on, löytyy edelleen melko vähän. Jatkossa olisi tärkeää edelleen tutkia laadullisin menetelmin henkisen väkivallan ilmiötä, jotta henkisen väkivallan määritelmä tarkentuu.

Suurimmasta osassa mittareita ei kysytty hengellisestä väkivallasta. Hengellinen väkivalta voidaan toki määritellä erillisenä väkivallan muotona, mutta uhkana on tällöin, että se jää kyselyistä kokonaan pois. Kun tutkimuksissa tutkittiin vanhempien tekemää kaltoinkohtelua, rajautui kysely usein henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan. Tässä kirjallisuuskatsauksessa myös vanhemman rajattomuus koettiin henkiseksi väkivallaksi, joka puuttui kaikista muista paitsi yhdestä mittarista. Laadullisen tutkimuksen avulla mittareita voidaan kehittää mahdollisimman vahvoiksi validiteetiltaan ja reliabiliteetiltaan.

Henkinen väkivalta ja sen määritelmä elää vahvasti ajassa. Se mitä on kymmeniä vuosia sitten pidetty hyvänä kasvatuksen toimintatapana, voidaan tänä päivänä nähdä henkisenä väkivaltana. Siksi on tärkeää jatkuvasti päivittää tutkimusta ilmiön tiimoilta. Väkivallan kokemuksen osaa viime kädessä

määritellä kokija itse ja siksi on tärkeää kuulla erityisesti lapsia ja nuoria siitä, mitä he kokevat henkiseksi väkivallaksi. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa vanhempien tekemää väkivaltaa ei tullut tässä tutkimuksessa vastaan, mikä voi johtua aiheen tuoreudesta ja aikuislähtöisestä tutkimusotteesta.

LÄHTEET

- Baker, A., Schneiderman, M., Brassard, M. R., & Donnelly, L. J. (2012). Do Evidence-Based Group Parenting Programs for High-Risk or Maltreating Parents Include Content About Psychological Maltreatment?: A Program Review. *Child Welfare*, 91(1), 32.
- Cohen, J. R., & Thakur, H. (2021). Developmental consequences of emotional abuse and neglect in vulnerable adolescents: A multi-informant, multi-wave study. *Child Abuse & Neglect*, 111, 104811.
- Hibbard, R., Barlow, J., MacMillan, H., (2012). Psychological Maltreatment. *Pediatrics*, 130(2), 372–378.
- Hoeboer, C., de Roos, C., van Son, G. E., Spinhoven, P., & Elzinga, B. (2021). The effect of parental emotional abuse on the severity and treatment of PTSD symptoms in children and adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 111, 104775.
- HOTUS. (2022). *Tutkimusten arviointikriteeristöt (JBI)*. PDF-julkaisu. <https://www.hotus.fi/jbin-kriittisen-arvioinnin-tarkistuslistat/> (1.6.2022)
- Bettany-Saltikov, J. (2012). *How to Do a Systematic Literature Review in Nursing: A Step-by-step Guide*. Open University Press.
- Kylmä, J., Juvakka, T. (2012). *Laadullinen terveystutkimus*. Porvoo: Edita.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Annettu Helsingissä 8.4.1983. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- McCullough, C., Harding, H. G., Shaffer, A., Han, R. Z., & Bright, M. (2014). Intergenerational Continuity of Risky Parenting: A Person-Oriented Approach to Assessing Parenting Behaviors. *Journal of Family Violence*, 29(4), 409–418.
- Meller, S., Kuperman, K. L., McCullough, C., & Shaffer, A. (2016). Adverse Effects of Childhood Emotional Maltreatment on Child Behavioral Outcomes. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 25(2), 127–144.
- STM (2019). *Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025*. PDF-julkaisu. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y (1.7.2022)
- Stolt, M., Axelin, A., Suhonen, R.(toim.) (2016). *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Turun yliopisto.
- Suomen YK-liitto (2011). *YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus*. PDF-julkaisu. https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf (11.10.2022)
- Thielen, F. W., ten Have, M., de Graaf, R., Cuijpers, P., Beekman, A., Evers, S., & Smit, F. (2016). Long-term economic consequences of child maltreatment: A population-based study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 25(12), 1297–1305.

THL (2019). *Väkivaltakäsitteiden sanasto*. PDF-julkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y (1.7.2022)

Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

WHO (2022). *Violence against children*. Verkkójulkaisu. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children> (2.12.2022)

LIIETTEET

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksessa mukana olevat tutkimukset

1. White, C.R. *et al.* (2016) 'Youth self-report of emotional maltreatment: Concordance with official reports and relation to outcomes', *Children and Youth Services Review*, 62, pp. 111–121..
2. Omaç Sönmez, M., Genç, M.F. and Karaoğlu, L. (2020) 'Violent Discipline Behaviors in Mothers of Preschool Children in Malatya, East Anatolia', *Journal of Interpersonal Violence*, 35(23–24), pp. 5292–5310.
3. Christ, S.L., Kwak, Y.Y. and Lu, T. (2017) 'Adolescents' experience of parental psychological caregiving and neglect: Construct development.', *American Journal of Orthopsychiatry*, 87(3), pp. 326–336.
4. Nikupeteri, A. and Laitinen, M. (2015) 'Children's Everyday Lives Shadowed by Stalking: Postseparation Stalking Narratives of Finnish Children and Women', *Violence and Victims*, 30(5), pp. 830–845.
5. Zhang, W., Ma, Y. and Chen, J. (2016) 'Child Psychological Maltreatment and Its Correlated Factors in Chinese Families', *Social Work in Public Health*, 31(3), pp. 204–214.
6. Katz, E., Nikupeteri, A. and Laitinen, M. (2020) 'When Coercive Control Continues to Harm Children: Post-Separation Fathering, Stalking and Domestic Violence', *Child Abuse Review*, 29(4), pp. 310–324.
7. Briere, J., Godbout, N. and Runtz, M. (2012) 'The Psychological Maltreatment Review (PMR): Initial Reliability and Association with Insecure Attachment in Adults', *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 21(3), pp. 300–320.
8. Grasso, D.J., Petitclerc, A., *et al.* (2016) 'Examining Patterns of Exposure to Family Violence in Preschool Children: A Latent Class Approach: Risk Profiles and Preschoolers', *Journal of Traumatic Stress*, 29(6), pp. 491–499.
9. Naughton, C.M., O'Donnell, A.T. and Muldoon, O.T. (2020) 'Exposure to Domestic Violence and Abuse: Evidence of Distinct Physical and Psychological Dimensions', *Journal of Interpersonal Violence*, 35(15–16), pp. 3102–3123.
10. Grasso, D.J., Henry, D., *et al.* (2016) 'Harsh Parenting As a Potential Mediator of the Association Between Intimate Partner Violence and Child Disruptive Behavior in Families With Young Children', *Journal of Interpersonal Violence*, 31(11), pp. 2102–2126.
11. Ahmed, K., Windsor, L. and Scott, S. (2015) 'In their own words: abused children's perceptions of care provided by their birth parents and foster carers', *Adoption & Fostering*, 39(1), pp. 21–37.
12. Kosson, D.S. *et al.* (2021) 'Parental Rejecting Behaviors: Validating a Behaviorally Based Youth-Report Measure of Parental Emotional Abuse', *Assessment*, 28(3), pp. 899–917.

13. Chandraratne, N.K., Fernando, A.D. and Gunawardena, N. (2018) 'Physical, sexual and emotional abuse during childhood: Experiences of a sample of Sri Lankan Young adults', *Child Abuse & Neglect*, 81, pp. 214–224.
14. Daral, S., Khokhar, A. and Pradhan, S. (2016) 'Prevalence and Determinants of Child Maltreatment among School-Going Adolescent Girls in a Semi-Urban Area of Delhi, India', *Journal of Tropical Pediatrics*, 62(3), pp. 227–240.
15. Al-Fayez, G.A., Ohaeri, J.U. and Gado, O.M. (2012) 'Prevalence of physical, psychological, and sexual abuse among a nationwide sample of Arab high school students: association with family characteristics, anxiety, depression, self-esteem, and quality of life', *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(1), pp. 53–66.
16. Leppäkoski, T., Vuorenmaa, M. and Paavilainen, E. (2021) 'Psychological and physical abuse towards four-year-old children as reported by their parents: A national Finnish survey', *Child Abuse & Neglect*, 118, p. 105127.
17. Verrocchio, M.C., Baker, A.J.L. and Marchetti, D. (2018) 'Adult report of childhood exposure to parental alienation at different developmental time periods: Exposure to parental alienation', *Journal of Family Therapy*, 40(4), pp. 602–618.
18. Kanervio M., Paavilainen E., Kylmä J., Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusryhmä. (2017) 'Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusryhmä. Tutkiva hoitotyö; Helsinki Vol. 15, Iss 1 (2017): 18-25.

Liite 2. Taulukko kirjallisuuskatsaukseen valituista tutkimuksista.

Tekijät, vuosi, maa	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto ja tutkimusmenetelmä	Keskeiset tulokset	Laadun arviointi
1. White, Catherine Roller, Diana English, Richard Thompson, ja Yvonne Humenay Roberts. 2016. Yhdysvallat	Tarkoitus kuvailla henkisen väkivallan luonnetta ja erityispiirteitä nuorten itse vastaamana sekä virallisista raporteista.	Kvantitatiivinen pitkittäistutkimus, kyselylomake Mittaukset tehty 12, 16 ja 18-vuotiaana. N=770	Henkistä väkivaltaa mitattu Longitudinal Studies of Child Abuse and Neglect (LONGSCAN)” mittarilla. Henkinen väkivallan katsottiin mittarissa olevan epäonnistumista psyykkisen turvan luomisessa, epäonnistumista hyväksynnän ja itsetunnon vahvistamisessa, epätyypilliset rankaisun keinot ja epäonnistumista ikätasoisien autonomian tarjoamisessa.	JBI prevalenssitutkimus 10/10
2. Omaç, Sönmez Mehtap, Metin Fikret Genç, ja Karaoğlu Leyla. 2020. Turkki	Tutkimuksen tarkoitus oli kuvata ja verrata kuritusmenetelmien esiintyvyyttä 2–5-vuotiaiden lapsien äideillä Turkissa, Malatayassa.	Kvantitatiivinen poikittaistutkimus, haastattelijä kyseli N=552	Henkistä väkivaltaa mitattu modifiodulla <i>The International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN)</i> ja Child Abuse Screening Tool–Parent Version (ICAST-P) -mittareilla. Henkiseksi väkivallaksi mittareissa määritetään uhkailua, häpäisyä nimittelyä ja epätyypillisiä rankaisun keinoja.	JBI poikkileikkaustutkimus 8/8
3. Christ, Sharon L., Yoon Young	Tarkoituksena esitellä teoreettinen viitekehys psyykkisestä laiminlyönnistä ja esitellä Nuorten omia	Kvantitatiivinen pitkittäistutkimus 11–17 -vuotiaille	Henkistä väkivaltaa mitattu National Survey of Adolescent and Child	JBI prevalenssitutkimus 10/10

<p>Kwak, ja Ting Lu. 2017. Yhdysvallat</p>	<p>näkemyksiä vanhempien tekemästä psyykkisestä laiminlyönnistä</p>	<p>NSCAW n=1822 NSCAW II n=1447 NSCAW: Kolme kyselyä 18 kk välein ja neljäs kolmen vuoden päästä. NSCAW II:Kolme kyselyä 18 kk välein</p>	<p>Well-Being cohort I (NSCAW) and cohort II (NSCAW II) -mittareilla. Mittarissa määritellään lapsen laiminlyöntiin liittyviä väittämiä siitä, että vanhempi ei välitä tai rakasta lastaan.</p>	
<p>4. Nikupeteri, Anna, ja Merja Laitinen. 2015. Suomi</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus on lisätä tietoa vainoamisesta erityisesti lapsen näkökulmasta ja tuoda lisää keskusteluun lasten kokemasta väkivallasta</p>	<p>Laadullinen poikittaistutkimus N=20 äitiä ja N=13 lasta Äidit haastateltiin (avoin, keskusteleva). Lasten aineisto tuli terapeutisesta toiminnallisesta ryhmästä (keskustelu, piirroukset, näyttely, kanssakäyminen), haastatteluista, yhdestä äiti-lapsi terapia istunnosta</p>	<p>Lapset kokivat eron jälkeisen vaanimisen pelottavaksi ja synnytti epävarmuutta. Isän yhteydenotot ja lapsen käyttäminen vaanimisen hyötynä koettiin henkiseksi väkivallaksi.</p>	<p>JBI laadullinen tutkimus 8/10</p>
<p>5. Wenjing Zhang, Yating Ma and Jingqi Chen. 2016. Kiina</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus oli kuvata psykologisen laiminlyönnin esiintyvyyttä ja määrää sekä siihen liittyviä tekijöitä kiinalaisissa perheissä</p>	<p>Kvantitatiivinen poikittaistutkimus N=1002 yläkoululaisen vanhempaa</p>	<p>Henkisen väkivallan mittarina The Child Psychological Maltreatment (CPM) Scale. Mittarissa väkivallaksi määritellään lapsen haukkumista, nöyryyttämistä</p>	<p>JBI poikkileikkaustutkimus 8/8</p>

			ja uhkaamista ulos kotoa heittämisellä.	
6. Katz, Emma, Anna Nikupeteri, ja Merja Laitinen. 2020. Suomi ja Englanti.	Tarkoituksena kuvata kuinka lapset kokivat isän pakottavan kontrollin vaikuttavan heidän eron jälkeiseen elämäänsä ja kuinka lapset kokivat nämä isät.	Laadullinen poikkileikkaustutkimus Englanti n=15, Suomi n=14, ikä 4–21-v. Puolistrukturoidut haastattelut	Henkiseksi väkivallaksi koettiin isän uhkaava käytös ja pakottava kontrolli eron jälkeen. Pakottava kontrolli saattoi ilmetä uhkailuna väkivallalla, epäjohtonmukaisena käytöksenä, lemmikkien huonosti kohteluna ja muuna uhkaavana käytöksenä.	JBI laadullinen tutkimus 8/10
7. Briere J, Godbout N ja Runtz M. 2012. Yhdysvallat, Kanada	Lapsuusajan psykologinen kaltoinkohtelu, laiminlyönti ja epätukevan kohtelun samanaikaisen esiintymisen ilmentyminen, äidin ja isän tekemän psykologisen laiminlyönnin rooli ja esiintyvyys sekä mittarin luotettavuus	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus N=1051 Osallistujat aikuisia, vastanneet kohdanneestaan henkisestä väkivallasta 17-vuotiaina tai nuorempina Mittareina käytetty ECR-R (experiences in close relationships-revised), PMR (psychological maltreatment review) sekä taustakysymyksiä kysytty.	Henkisen väkivalla mittareina käytetty ECR-R (experiences in close relationships-revised) ja PMR (psychological maltreatment review). Mittarissa henkiseksi väkivallaksi määritellään mm. huutamista, nöyryyttämistä, nimittelyä ja emotionaalisten tarpeiden laiminlyöntiä.	JBI poikkileikkaustutkimus 8/8
8. Grasso, Damion J., Amélie Petitclerc, David B. Henry, Kimberly J.	Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää erilaisia profiileja liittyen perheväkivaltaan	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus N= 474 lasta (3–6-vuotiaita) ja heidän äitinsä.	Henkiseksi väkivallaksi katsottiin kiroilu, lapsen uhkaaminen heittää ulos kotoa, lapsen loukkaaminen ja fyysisellä väkivallalla uhkailu.	JBI poikkileikkaustutkimus 8/8

McCarthy, Lauren S. Wakschlag, ja Margaret J. Briggs-Gowan. 2016. Yhdysvallat				
9. Naughton, Catherine M., Aisling T. O'Donnell, ja Orla T. Muldoon. 2020. Irlanti	Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia kuinka fyysinen ja psykologinen perheväkivalta on esillä aikuisten lasten raportoimassa altistuksessa perheväkivallalle. Tutkimuksessa tutkittiin myös perheväkivallan vaikutusta psykologiselle hyvinvoinnille ja siihen kuinka tyytyväisiä he olivat saamaansa emotionaaliseen tukeen.	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus N=355	Henkisen väkivallan mittaamiseen käytetty mittareina muunneltua CEDV-mittaria (Child Exposure to Domestic Violence) sekä GHQ (General Health Questionnaire) ja SSQ6 (Social Support Questionnaire). Mittarissa lapsiin kohdistuvaa henkistä väkivaltaa on vanhempien keskinen henkinen väkivalta sekä vanhempien keskinen fyysinen väkivalta.	JBI poikkileikkaustutkimus 7/8
10. Grasso, Damion J., David Henry, Jacqueline Kestler, Ricardo Nieto, Lauren S. Wakschlag, ja Margaret J. Briggs-Gowan. 2016. Yhdysvallat	Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia fyysisen ja psyykkisen vanhempien välisen väkivallan ja väkivaltaisen vanhemmuuden laatua sekä määrää. Tutkimuksessa myös testattiin vaikuttaako vanhempien välinen väkivalta väkivaltaiseen vanhemmuuteen sekä miten se vaikuttaa lasten käyttäytymiseen.	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus N=81 (4–6-vuotiaiden lasten äitejä)	Henkistä väkivaltaa miattiin CTSPC (Conflict Tactics Scales Parent-Child) -mittarilla. Mittarissa henkiseksi väkivallaksi luetaan vanhemman uhkailu hylkäämisellä, nimittely, kiroilu, huutaminen sekä fyysisellä väkivallalla uhkailu.	JBI poikkileikkaustutkimus 8/8

11. Ahmed, Kamran, Laurie Windsor, ja Stephen Scott. 2015. Englanti	Tutkimuksen tarkoituksena oli kysyä kaltoinkohdelluilta nuorilta itseltään heidän kokemuksistaan biologisiin vanhempiin, joiden luota huostaan otettu sekä sijaishuoneiden aikuisista.	Laadullinen tutkimus poikkileikkaustutkimus N=12 (13–15 -vuotiaita) Lapsia haastateltiin käyttäen Child Attachment Interview (CAI) menetelmää.	Henkiseksi väkivallaksi katsottiin emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti ja vanhemman omien haasteiden läsnäolo.	JBI laadullinen tutkimus 8/10
12. Kosson, David S., Cody V. Schraft, Chelsea L. Brieman, Cami K. McBride, ja Raymond A. Knight. 2021. Yhdysvallat.	Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia PRB-mittarin validiteettia ja reliabiliteettia.	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus n=198 (nuorisovankilan vankeja)	Henkistä väkivaltaa kuvaamaan käytettiin PRB (Parental Rejecting Behavior Scale) -mittaria. Mittarissa henkiseksi väkivallaksi määritellään vanhemman omat tunteen purkaukset, lapsen nimittely, sivuuttaminen, loukkaavat sanat ja uhkailu.	JBI poikkileikkaustutkimus 8/8
13. Nadeeka K. Chandraratne, Asvini D. Fernando, Nalika Gunawardena. 2018. Sri Lanka	Tutkimuksen tarkoitus oli kuvailla lapsuuden fyysisen, emotionaalisen ja seksuaalisen kaltoinkohtelun määrää ja kokemuksia nuorten opiskelijoiden keskuudessa.	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus. N=1500 (18–19-vuotiaita)	Henkistä väkivaltaa mitattiin SICAST-R-mittarilla. Mittarissa henkiseksi väkivallaksi määritellään vanhemman loukkaava puhe ja uhkailu.	JBI poikkileikkaustutkimus 8/8
14. Daral, Shailaja, Anita Khokhar, ja	Tutkimuksen tarkoitus oli kuvata 10–19-vuotiaiden tyttöjen kokemia väkivaltaa sekä tekijöitä, jotka sitä	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus N=1060 (10–19-vuotiaita tyttöjä/naisia)	Henkistä väkivaltaa mitattiin kyselylomakkeella, joka oli muodostettu useista eri	JBI poikkileikkaustutkimus 8/8

Shishir Pradhan. 2016. Intia	määrittelevät ja millaisia riskitekijöitä perheissä on.		standardoiduista lomakkeista yhdistelemällä. Mittarissa henkiseksi väkivallaksi määritellään vanhemman alentava käytös, nöyryyttäminen, loukkaava puhe, syyttäminen, kannustamatta jättäminen, opiskelun estäminen ja alentava käytös suhteessa veljiin.	
15. Al-fayez, Ghenaim A., Jude U. Ohaeri, ja Osama M. Gado. 2012. Kuwait.	Tutkimuksen tarkoitus on kuvata Kuwaitilaisten nuorten altistusta viimeisen vuoden ja koko elämänsä aikana psyykkiselle, fyysiselle ja seksuaaliselle väkivallalle. Tutkimuksessa kuvattiin myös yhteyksiä lasten laiminlyönnin ja vanhempien ominaisuuksien, koetun elämän laadun, itsetunnon, ahdistuksen sekä masennuksen välillä	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus N=4 467 (14–23-vuotiaita)	Henkistä väkivaltaa mitattiin kyselylomakkeella, joka oli modifioitu eri lomakkeista. Mittarissa henkiseksi väkivallaksi määritellään vanhemman alentava käytös, nöyryyttäminen, loukkaava puhe ja syyllistäminen.	JBI poikkileikkaustutkimus 7/8
16. Leppakoski T., Vuorenmaa M., Paavilainen E. 2021. Suomi.	Tutkimuksen tarkoitus oli kuvailla lapsen ja perheeseen liittyviä riskejä, jotka liittyvät 4-vuotiaiden lasten riskiin joutua psykologisen tai fyysisen väkivallan kohteeksi.	Kvantitatiivinen poikittaistutkimus N=8720 (4-vuotiaan lapsen vanhempia) Mittarina Childrens's Health, Well-being and Services kysely (LTH)	Henkistä väkivaltaa mitattiin Childrens's Health, Well-being and Services kyselyllä (LTH) Mittarissa henkiseksi väkivallaksi määritellään lapsen kohdistuva verbaalinen väkivalta, uhkailu, lapsen huolenpidon laiminlyönti sekä vanhemman omat voimakkaat suuttumuksen osoitukset.	JBI poikittaistutkimus 8/8
17. Verrocchio, Maria	Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää vanhemman vieraannuttamiskäyttäytymistä	Kvantitatiivinen poikittaistutkimus	Henkistä väkivaltaa mitattiin BSQ (Baker Strategy Questionnaire) sekä	JBI poikittaistutkimus 8/8

Christina, Amy J. L. Baker, ja Daniela Marchetti. 2018. Italia	lapsen eri kehitysvaiheissa sekä psykologista laiminlyöntiä.	N=361 (aikuisia, retrospektiivinen tutkimus)	PMM (psychological maltreatment measure) -mittareilla. Mittarissa henkiseksi väkivallaksi määritellään erilaisia vieraannuttamiskäyttäytymisen muotoja, kuten negatiivisia kommentteja toisesta vanhemmasta tai kontaktin rajoittaminen toiseen vanhempaan.	
18.Kanervio, Mea; Paavilainen, Eija; Kylmä, Jari. 2017. Suomi.	Tarkoitus oli kuvata terveydenhoitajien kokemuksia lapsiin kohdistuvan kaltoinkohtelun riskin arvioinnista äitiys- ja lastenneuvolatyössä sekä CAP-mittarin (Child Abuse Potential) käytöstä riskinarvioinnissa.	Kvalitatiivinen poikittaistutkimus Teemahaastattelu N= 10 (äitiys ja lastenneuvolassa työskentelevät terveydenhoitajat)	henkiseksi väkivallaksi katsottiin hoidon laiminlyönti, kasvun ja kehityksen tukemisen laiminlyönti sekä emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti	JBI laadullinen tutkimus 8/10

